

Powstanie kościuszkowskie (24 III-16 XI 1794) i jego wołyńskie echa

Повстання Костюшка (24 березня-16 листопада 1794 року) та його відлуння на Волині

Dr hab. Andrzej Korytko, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Przyczyny (Причини)

- Reformy **Sejmu Wielkiego** i uchwalenie **Konstytucji 3 maja**
Реформи Великого сейму та прийняття Конституції 3 травня
- Działania opozycji – **Stanisław Szczęśny Potocki, Franciszek Ksawery Branicki i Seweryn Rzewuski**
Опозиційна діяльність – Станіслав Щенсний Потоцький, Францішек Ксаверій Браницький та Северин Жевуський
- **Konfederacja targowicka (27 IV 1792 – Petersburg; 14 V 1792 – Targowica)**
Тарговицька конфедерація (27 IV 1792 – Санкт-Петербург; 14 V 1792 – Тарговиця)

Przyczyny (Причини)

- **Wojna polsko-rosyjska (18 V-26 VII 1792)**, zwana wojną w obronie Konstytucji 3 maja
Польсько-російська війна (18 V-26 VII 1792), відома як війна на захист Конституції 3 травня
- **24 lipca** – król **Stanisław August Poniatowski** przystępuje do konfederacji targowickiej
24 липня – король **Станіслав Август Понятовський** приєднується до Тарговицької конфедерації
- **II rozbiór Rzeczypospolitej (23 I 1793)**
Другий поділ Республіки (23 I 1793)

Przyczyny (Причини)

Przywódcy konfederacji targowickiej

Лідери Тарговської конфедерації

General artylerii koronnej
**Stanisław Szczęsny
Potocki**

Hetman wielki koronny
**Franciszek Ksawery
Branicki**

Hetman polny koronny
Seweryn Rzewuski

Przyczyny (Причини)

II rozbiór
Rzeczypospolitej

Другий поділ
Республіки

Przyczyny (Причини)

II rozbiór Rzeczypospolitej Другий поділ Республіки

- **Rosja** zabrała województwa: mińskie, brzesko-litewskie, witebskie, połockie oraz część wileńskiego; ponadto braclawskie, kijowskie, podolskie, część Nowogródczyzny i Wołynia

До Росії відійшли Мінська, Брест-Литовська, Вітебська, Полоцька і частина Віленської губернії, а також Брацлавська, Київська, Подільська, частина Новогрудської і Волинська

- W skład Rosji weszło ok. **250 tys. km²** oraz ok. **3 mln** mieszkańców

Приблизно **250 000 км²** і близько **3 мільйонів** жителів увійшли до складу Росії

Przyczyny (Причини)

II rozbiór Rzeczypospolitej Другий поділ Республіки

- **Prusy** zagarnęły m.in. Wielkopolskę, część Mazowsza i Małopolski (ponad **58 tys. km²** i ponad **1 mln** mieszkańców)

Пруссія захопила, серед іншого, Велику Польщу, частини Мазовії та Малої Польщі (ponad **58 000 km²** та ponad **1 мільйон** мешканців)

- II rozbiór zatwierdził **sejm w Grodnie** (obradował od 17 czerwca do 23 listopada 1793)

Другий поділ був затверджений **сеймом у Гродно** (проходив з **17 червня по 23 листопада 1793 року**)

Wybuch powstania (Початок повстання)

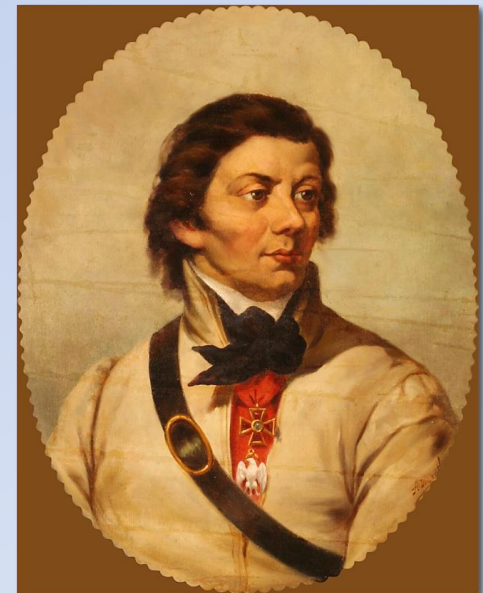
- **Bezpośrednia przyczyna:** Rada Nieustająca zatwierdziła redukcję armii Rzeczypospolitej (luty 1794)

Безпосередня причина: Постійна рада затвердила скорочення армії Республіки (лютий 1794)

- **24 marca** – na krakowskim rynku ogłoszono akt powstania. **Tadeusz Kościuszko**, jako naczelnik insurekcji, złożył publicznie przysięgę

24 березня – акт повстання проголошено на Краківській ринковій площі.

Тадеуш Костюшко, як керівник повстання, публічно склав присягу

Tadeusz Kościuszko

Wybuch powstania (Початок повстання)

Na Wołyniu – przed powstaniem

На Волині – напередодні повстання

- Na terenie **Wołynia** stacjonowało ze strony polskiej ok. **4,2 tys. żołnierzy** w **Lubomlu, Świrzu, Dubnie, Krzemieńcu, Kowlu**. Dywizją wołyńską dowodził ks. **Michał Lubomirski**

На території **Волині** близько **4,2 тис. вояків** дислокувалися з польського боку в **Любомлі, Свіржі, Дубне, Кшеменеці та Ковелі**. Волинською дивізією командував князь **Міхал Любомирський**

- Na **Ukrainie**, miało stacjonować ok. **30 tys. żołnierzy rosyjskich**
Близько 30 000 російських вояків були розміщені в **Україні**

Na Wołyniu – przed powstaniem На Волині – напередодні повстання

- Na terenie **Wołynia** działalność konspiracyjną prowadził **Ignacy Józef Działyński** i **Karol Prozor**

На Волині активними учасниками змови були Ігнацій Юзеф Дзялинський та Кароль Прозор

- Sprzysiężenie **Działyńskiego** i **Prozora** objęło swoim zasięgiem znaczną część **Polesia, Podola**, a także **południową Litwę**

Змова Дзялинського та Прозора охопила значну частину Полісся, Поділля та південної Литви

Ignacy Józef Działyński

Wołyń w czasie powstania

Волинь під час повстання

- Bezpośrednio po wybuchu powstania na terenie **Wołynia** nie odnotowano działań zbrojnych

Одразу після початку повстання на **Волині** не було зафіксовано жодних збройних дій

- Czerwiec-lipiec – mjr **Klemens Liberadzki** wyprawia się na **Wołyń**

Червень-липень – майор **Клеменс Ліберадзький** вирушає на **Волинь**

- Zdobycie **Włodzimierza** na **Wołyniu** i napad na **Boremel**

Захоплення **Володимира** на **Волині**
та напад на **Боремель**

Karol Prozor

Z Ukrainy do Rzeczypospolitej – by walczyć З України до Польщі – на боротьбу

- Z Ukrainy do oddziałów **Kościuszki** szło tysiące Polaków wcielonych do armii carskiej. Wśród nich byli m.in.: por. **Józef Kopeć**, mjr **Franciszek Ksawery Wyszkowski**, por. **Kazimierz** i por. **Onufry Rozwadowscy**, brygadier **Franciszek Ksawery Łaziński**

Тисячі поляків, призваних до царської армії, вирушили з України, щоб приєднатися до військ **Костюшка**. Серед них були поручник **Юзеф Копець**, майор **Францішек Ксаверій Вишковський**, поручник **Казімеж Розвадовські**, бригадир **Францішек Ксаверій Лазінський**

**Franciszek
Ksawery
Wyszkowski**

**Kazimierz
Rozwadowski**

POWSTANIE KOŚCІUSZKOWSKIE

- granice państw w 1794 r.
- granice Rzeczypospolitej w 1794 r.
- lenna imperium osmańskiego
- ośrodki przygotowania i wybuchu powstania
- miejsce przysięgi Tadeusza Kościuszki (7 V 1794 r.)
- kierunek marszu brygady gen. Antoniego Madalińskiego w marcu 1794 r.
- główne kierunki działań wojsk gen. Tadeusza Kościuszki
- główne kierunki działań wojsk innych generałów polskich
- kordon wojsk pruskich
- kordon wojsk austriackich
- Główne kierunki działania wojsk:
 - rosyjskich
 - pruskich
 - austriackich

- ogłoszenie Uniwersału połanieckiego (7 V 1794 r.)
 - ważniejsze bitwy powstania kościuszkowskiego
 - oblężenie Warszawy przez wojska pruskie i rosyjskie (IX–X 1794 r.)
 - ośrodki powstania w Wielkopolsce (VIII–X 1794 r.)
 - wyprawa Henryka Dąbrowskiego na pomoc powstańcom wielkopolskim (IX–X 1794 r.)
 - rzeź Pragi i kapitulacja Warszawy (4–5 XI 1794 r.)
- Ziemie zabrane Rzeczypospolitej w 1795 r. w wyniku III rozbioru przez:
Prusy	Rosję	Austrię
- abdykacja króla (25 XI 1795 r.)
 - główne kierunki zsyłki i emigracji

Bibliografia:

- Powstanie kościuszkowskie, Zintegrowana Platforma MEN, w: <https://zpe.gov.pl/a/powstanie-kosciuszkowskie/Dvk6GhtFR> [dostęp: 25.01.2024 r.].
- Rusinowa I., *Przebieg Powstania Kościuszkowskiego na Wołyniu i Litwie w 1794 roku*, w: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2354-0435-year-2021-issue-1_15_-article-7722c1d6-b53b-3830-8f4d-3d5bbc21d94d [dostęp: 25.01.2024 r.].
- Śliwiński A., *Powstanie kościuszkowskie*, Warszawa 2014.

Дякуємо
за увагу...